

Продовольственная и
сельскохозяйственная организация
Объединенных Наций

Պարենային անվտանգության հզորացում և սնուցման բարելավում

Կովկասի և Կենտրոնական Ասիայի երկրներում

©FAO/Vasily Maximov

©FAO/Vyacheslav Oseledko

©FAO/Biayna Mahari

Ուժեղացնել սոցիալական պաշտպանության, սնուցման և գյուղատնտեսական միջամտությունների միջև կապը՝ պարենային ողջ համակարգում:

Գյուղական աղքատության վրա ազդող որոշիչ գործոններն արդյունավետորեն հաղթահարելու համար անհրաժեշտ է բազմաոլորտային մոտեցում ցուցաբերել: Ծրագիրը՝ գյուղատնտեսության, պարենային անվտանգության, սնուցման և սոցիալական պաշտպանության միջև գործունե կապի հաստատման միջոցով, զարգացման միասնական մոտեցում է որդեգրում:

Ծրագիրը բաղկացած է երեք հիմնական բաղադրիչից.

Քաղաքականության տարբերակների փորձարկում. Վեց պիլոտային միջոցառումներն ապահովելու են զարգացման արդյունքների վրա համապարփակ մոտեցման ազդեցության ապացուցողական հիմքերը, և ստացված արդյունքներն ի վերջո կընդգրկվեն ազգային, տարածաշրջանային և գլոբալ մակարդակներում՝ առանցքային քաղաքականության, օրենսդրության և ծրագրային գործընթացներում:

Համակարգում և քարոզչություն. Ծրագիրը՝ նպատակ ունենալով նպաստել քաղաքական հանձնառությանը և ռազմավարական քաղաքականություններին, խրախուսում է պարենային անվտանգության, սնուցման, սոցիալական պաշտպանության և պարենային համակարգերի միասնական մոտեցմանն ուղղված՝ այլ գործընկերների հետ քաղաքական երկխոսությունը և միջգերատեսչական աջակցության և համագործակցության խորացումը:

Բարենպաստ միջավայր. Ծրագրի առանցքում դրվում է բարելավված քաղաքականության, օրենսդրության և ծրագրերի ուղղորդումը և գիտելիքների տրամադրումը: Նպատակն է բացահայտել միջոլորտային գործողությունների և փոխգործակցության առկա բացերն ու հնարավորությունները և պարենային անվտանգությանը, սնուցմանը, սոցիալական պաշտպանությանը և կայուն գյուղատնտեսությանն ուղղված, հատկապես՝ պիլոտային միջոցառումների արդյունքում ձեռք բերված գործողությունները ներկայիս քաղաքականության, օրենսդրության և ծրագրային գործընթացներում ընդգրկելու և, ի վերջո, Կայուն զարգացման նպատակներին (ԿՀՆ-եր) նպաստելու համար: Ծրագրի ռազմավարությունը միտված է գլոբալ, տարածաշրջանային և ազգային մակարդակների միջև կարողությունների հզորացմանը, որն ապահովելու է պարենային անվտանգության, սնուցման ջանքերի և սոցիալական պաշտպանության լավագույն քաղաքականության և դրա իրականացման մեթոդները, որտեղ գյուղատնտեսությունը հանդես է գալիս որպես դրանց միջև կապն ամրացնող միջոց: Նախագծի հիմքում ընկած սկզբունքն է՝ «Կարողությունների հզորացման համար կարողությունների ձեռքբերում»:

Գլոբալ

Գլոբալ մակարդակ. Ծրագիրը, երկրի մակարդակում և տարածաշրջանում ձեռք բերած փորձը հասցնում է միջազգային ասպարեզ: Ծրագիրը փոխգործակցում է սովյալ գրոյական վիճակին հասցնելուն միտված գլոբալ քաղաքական գործընթացների հետ, որոնց նպատակն է պարենային անվտանգության, սնուցման ապահովման և սոցիալական պաշտպանության միջև կապերի համահունչ մոտեցման քաղաքականությանն ուղղված նորմեր, չափանիշներ և ուղեցույցներ տրամադրել, բարելավել պարենային անվտանգությանը, սնուցման ապահովմանն ու սոցիալական պաշտպանությանն ուղղված ռազմավարական և գործնական կարողությունները, ներառական և թափանցիկ քաղաքականության երկխոսություն պայմաններում՝ քարոզչության, իրազեկվածության բարձրացման և գիտելիքների փոխանակումը խորախուսելու միջոցով, մեծացնել քաղաքական հանձնառությունը և ներգրավվածությունը, և պարենային անվտանգության, սնուցման ապահովման և սոցիալական պաշտպանության քաղաքականությունների ոլորտներում գլոբալ միջոցառումներ կազմակերպել:

©FAO/Giuseppe Carotenuto

Տարածաշրջանային

Տարածաշրջանային մակարդակ. Ծրագիրը համախմբում է 3 թիրախային երկրներից (Հայաստան, Ղրղզստան, Տաջիկստան) և տարածաշրջանի այլ երկրներից ստացված՝ պարենային անվտանգության և սնուցման ապահովման ռազմավարություններին, այդ թվում՝ սնուցման նկատմամբ զգայուն սոցիալական պաշտպանության և դպրոցական սնունդ և սնուցում ծրագրերին առնչվող կարողությունների զարգացման, քաղաքականության երկխոսության և սովորելու լավագույն փորձն ու գործիքները: Սա նպաստում է Եվրասիական տարածաշրջանում պարենային անվտանգության, սնուցման ապահովման և սոցիալական պաշտպանության մոտեցումների ներդաշնակեցմանը և Եվրասիական տնտեսական միության անդամ երկրների քաղաքականությունների մերձեցմանը:

Ազգային

Յուրաքանչյուր թիրախային երկրում տարբեր պիլոտային՝ «**Գյուղատնտեսության ոլորտի հետ կապված՝ դպրոցական սնունդ և սնուցում ծրագիր**» է իրականացվում, որի նպատակն է բարելավել տեղական սննդակարգը և նպաստել կայուն գյուղատնտեսության առավել ընդլայնված զարգացմանը: Հայաստանում դա վերաբերում է 3 իսկ Տաջիկստանում 22 դպրոցական այգիների հիմնմանը: Ղրղզստանում գյուղատնտեսական արտադրանքի կենտրոնացված՝ կայուն մատակարարման մոդել է իրականացվում: Լոգիստիկ կենտրոնի կողմից ընդհանուր առմամբ սպասարկվում է 29 դպրոց և այլ սոցիալական հաստատություններ:

Նախագիծը «**Սնուցման նկատմամբ զգայուն սոցիալական պաշտպանության միջոցով պարենային համակարգերի ամրապնդման**» երկու մոդելներ է իրականացնում, որոնք շահառուներին ապրուստի լրացուցիչ միջոցներով են ապահովում՝ հանուն բարելավված սննդապահովման և գյուղական զարգացման ձեռքբերումների: Հայաստանում իրականացվող «Նպաստ+» ծրագիրը և Ղրղզստանում փորձարկվող «Արդյունավետ սոցիալական պայմանագիր/նպաստ+» մոդելը միմյանց են կապելու այդ երկրների սոցիալական պաշտպանության այն ազգային ծրագրերը, որոնք աջակցում են երեխաներ ունեցող տնային տնտեսություններից մինչև փոքրածավալ՝ սնուցման նկատմամբ զգայուն նորարարական գյուղատնտեսության վերաբերյալ վերապատրաստման և խորհրդատվական ծառայություններին և առողջ սննդակարգին ուսուցմանը:

Տաջիկստանում՝ դրամական փոխանցումներ ստացող աշխարհի խոշորագույն երկրներից մեկում, Նախագիծը «**Միգրանտների ընտանիքների համար դրամաշնորհների համապատասխանեցման միջոցով ներառական տնտեսական աճի խրախուսման**» պիլոտային ծրագրեր է իրականացնում՝ ֆինանսական օժանդակության միջոցով փորձելով արտագնա աշխատողների կողմից ուղարկված դրամական փոխանցումները ներդնել ընտանեկան գյուղատնտեսության զարգացման մեջ, որի նպատակն է աջակցել կանանց կողմից ղեկավարվող տնային տնտեսություններին և աշխատանքային միգրանտներին տուն վերադարձնել: Մասնակիցներն այդ դրամական փոխանցումները (անհրաժեշտ միջոցների մինչև 50 տոկոսը) ներդնում են գյուղատնտեսական փոքր ծրագրերում, իսկ մնացած 50 տոկոսը՝ ֆինանսավորվում է ծրագրի կողմից: Նրանք օգտվում են նաև ՊԳԿ-ի մասնագիտական խորհրդատվությունից:

Գյուղատնտեսության ոլորտի հետ կապված՝ դպրոցական սնունդ և սնուցում ծրագրեր

Դպրոցական սնունդ և սնուցում ծրագրերը միասնական ձևով կազմված լինելու դեպքում կարող են սնուցման առումով խոցելի բնակչությանը հասնելու արդյունավետ գործիքներ հանդիսանալ և օժտված լինել սովի և թերսնման պատճառները հաղթահարելու ներուժով: ՊԳԿ-ն հատկապես օժանդակում է սննդի ապահովման և գյուղացիական տնտեսությունների առավել լայնածավալ զարգացման երկարատև ձեռքբերումներին հասնելու համար՝ դպրոցական սննդին առնչվող պարենային համակարգերի տեսլականի որդեգրմանը:

Տեղական տնտեսությունը խթանելու և համայնքի ներգրավվածությունը խրախուսելու նպատակով, տեղական ֆերմերներին դպրոցական սննդի և սնուցման ծրագրերի հետ կապելը կազմակերպության ռազմավարության առանցքային ուղղվածությունն է: Տեղում արտադրված դպրոցական սննդի որակական չափանիշների համապատասխանության ապահովման և դրանք դպրոցականներին բավարար քանակությամբ տրամադրելու նպատակով, սննդամթերքի գնումների և պատրաստման մեջ ներգրավված անձանց տեխնիկական ուղեցույցներ են տրամադրվում: Բացի այդ, դպրոցականների շրջանում առողջ սննդակարգի սովորույթի կամավոր որդեգրումը հեշտացվում է սնուցման մասին առարկան ուսումնական ծրագրերի բաղադրիչը դարձնելու միջոցով: Դպրոցական այգիների հիմնման միջոցով երեխաները, օրինակ, սովորում են, թե ինչպես առողջ սննդամթերք աճեցնել՝ միաժամանակ հասկանալով, թե ինչ է իրենից ներկայացնում գյուղմթերքի կայուն արտադրությունը: Ի վերջո, կազմակերպության ռազմավարությունը նպատակաուղղված է դպրոցական սննդի և սնուցման ծրագրերի արդյունավետ ձևավորման և իրականացման համար կանոնակարգող և ինստիտուցիոնալ բարենպաստ միջավայրի ստեղծմանը:

Երկրին բնորոշ մարտահրավերներին դիմակայելու «Կովկասի և Կենտրոնական Ասիայի ընտրված երկրներում պարենային անվտանգությանը և սնուցմանն ուղղված կարողությունների հզորացում» ծրագիրը Հայաստանում, Ղրղզստանում և Տաջիկստանում երեք տարբեր պիլոտային ծրագրեր է իրականացնում՝ «Գյուղատնտեսության ոլորտի հետ կապված՝ դպրոցական սնունդ և սնուցում ծրագրի» անվան տակ: Թիրախային երեք երկրներում ՊԳԿ-ն համատեղ աշխատում է գյուղատնտեսության, կրթության, առողջապահության, աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունների, Պարենի համաշխարհային ծրագրի և Սոցիալական և արդյունաբերական սննդի ճյուղային ինստիտուտի (SIFI) հետ: Պիլոտները այս ծրագրի՝ պարենային անվտանգության և թերսնման նվազեցման ջանքերի մի մասն են կազմում և գյուղատնտեսության և սոցիալական պաշտպանության քաղաքականության միջև փոխգործակցության միջոցով կոտրում են գյուղական աղքատության արատավոր շրջանակը: Միասնական մոտեցման արդյունավետության ապացուցողական հիմքերը տրամադրելու միջոցով, այս պիլոտային ծրագրերն օգնում են թիրախային երկրներում և դրանցից դուրս՝ առանցքային քաղաքականության և նախագծեր մշակելու գործընթացների ձևավորմանը:

Հայաստան

Հայաստանում իրականացվող պիլոտային ծրագրի շրջանակներում դպրոցական այգիներ են հիմնվել երեք դպրոցներում (ավելի քան 1100մ2 ընդհանուր մակերեսով ջերմոցների միջոցով): Դպրոցները կառավարում են գյուղմթերքի արտադրությունը և ջերմոցներն օգտագործվում են դպրոցի սաների ուսումնական գործընթացի և մասնագիտական խորհրդատվության նպատակով: Նշված թիրախային դպրոցներն ընդգրկված են Արարատի տարածաշրջանի (Արարատի մարզ) «Կայուն դպրոցական սնունդ» ծրագրում:

Փորձարկվում են հետևյալ երեք տեխնիկական տարբերակները.

- Փոքր ջերմոց (198 մ2), որը բավարարում է միայն դպրոցի լրացուցիչ սննդամթերքի պահանջարկը: Այս մոդելն իրականացվել է Վեդիի թիվ 1 հիմնական դպրոցում, որն ունի 626 աշակերտ:
- Ավելի մեծ ջերմոց (384 մ2), որը բավարարում է դպրոցի պահանջարկը և թույլ է տալիս վաճառել ավելցուկը (ստացված եկամուտը ծախսվելու է դպրոցի ենթակառուցվածքների զարգացման համար): Այս մոդելը շահագործող Վերին Արտաշատի միջնակարգ դպրոցն ունի 457 աշակերտ:
- Ամենամեծ ջերմոցը (528 մ2), որը սննդամթերք է արտադրում տվյալ դպրոցի, հարևան դպրոցների և տեղական շուկայում վաճառքի համար: Այս մոդելը շահագործվում է Սուրենավանի միջնակարգ դպրոցի կողմից, որն ունի 303 աշակերտ:

Պիլոտային ծրագրի նպատակն է՝ տեղական համայնքի հետ համագործակցությամբ, զարգացնել դպրոցական այգիները և հզորացնել տեղական գյուղմթերք ու գյուղատնտեսական զանազան այլ արտադրանք արտադրելու, պատրաստելու և շուկա հանելու՝ դպրոցի անձնակազմի և տեղական ֆերմերների կարողությունները: Բացի այդ, դպրոցներն ու դպրոցական այգիները որպես ներուժ են ծառայում կայուն գյուղատնտեսության մասին փորձի և սնուցման վերաբերյալ կրթություն և գիտելիքներ տարածելու համար:

Այս գործողությունը կաջակցի Հայաստանի դպրոցական սննդի ազգային ծրագրին հասնելու իր ողջ ներուժին՝ օժանդակելով սոցիալապես և սննդի առումով խոցելի երեխաներին և նրանց ընտանիքներին, նպատակ ունենալով հասցեագրել պարենային ապահովության և թերսնման խնդիրները՝ ամբողջական և միասնական մոտեցում ցուցաբերելու նախագծի իրականացմանը:

Ծրագիրը մշակելու է ուղեցույցներ և կազմակերպելու է սեմինարներ այն դպրոցների, ֆերմերների և տնային տնտեսությունների համար, որոնք պլանավորում են ջերմատներում բանջարեղեն արտադրել: Դպրոցը՝ որպես կայուն գյուղատնտեսության և սննդի մասին կրթության խթանման հարթակ օգտագործելով՝ նաև կատարելագործելու է մանկավարժական անձնակազմի, դպրոցականների, տեղական ֆերմերների և պետական պաշտոնյաների՝ կայուն գյուղատնտեսության և սննդի մասին գիտելիքներն ու կարողությունները և ամրապնդելու է դպրոցական սննդի ծրագրի, տեղական գյուղմթերքի արտադրության և տեղական տնտեսության միջև կապը:

©FAO/Biayna Mahari

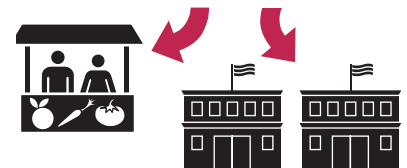
Փոքր ջերմոց

Ավելի մեծ ջերմոց

Ամենամեծ ջերմոցը

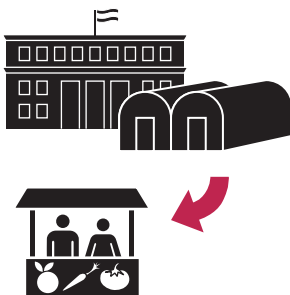
©FAO/Bakhriddin Isamutdinov

Տաջիկստան

Տաջիկստանում ծրագիրը Վախշի, Դուշտի շրջանների և Նուրեկ քաղաքի դպրոցների համար սաժիլային մարզեր է հիմնում: Դպրոցական այս այգիների նպատակն է ավելացնել սննդամթերքի մատակարարումը և բավարարել դպրոցականների և նրանց տեղական համայնքների սննդի կարիքները, ինչպես նաև դպրոցական սննդի համար ֆինանսական միջոցների լրացուցիչ աղբյուրներ ձեռք բերել:

Քսան դպրոցից՝ Վախշի շրջան (10 դպրոց), Դուստի շրջան (9 դպրոց) և Նյուրեկ (1 դպրոց) յուրաքանչյուրին տրամադրվում է 22 չտաքացվող ապակեպատ ծածկով մարգային ջերմոց՝ յուրաքանչյուրը 144 մ² մակերեսով, որոնք հագեցված են

կաթիլային ոռոգման համակարգով: Բացի այդ, դպրոցների անձնակազմին տրամադրվել են գյուղատնտեսական միջոցներ, օրինակ՝ սերմեր, պարարտանյութ, բեռնարկղեր և գործիքներ: Դպրոցի անձնակազմը և մանկավարժական կոլեկտիվը վերապատրաստվել են սննդամթերքի կայուն արտադրության թեմայով: Դպրոցական այգիներում արտադրվող բանջարեղենը լրացնում է դպրոցականների սննդի սպառումը և պարենային կարիքները (ավելացնում է դպրոցական բազմազան ու սննդարար սննդի առկայությունը), իսկ ավելցուկը վաճառվում է տեղական շուկաներում: Բացի այդ, դպրոցական այգիներն օգտագործվում են կայուն գյուղատնտեսության և սննդային բարեկեցության մասին դպրոցականների և համայնքի կրթության համար: Այս նորարարության արդյունքում, ընտրված միջնակարգ դպրոցների մոտ 3400 աշակերտ բարելավել է իր սննդակարգը:

Սաժիլային մարզերի ստեղծումը դպրոցներին և համայնքներին հավելյալ օգուտներ է բերում, քանի որ դրանք օգնում են պահպանել հողը և խնայել ջուրը, ծմեռային ամիսներին ավելացնել արտադրության ծավալները և գյուղատնտեսության ոլորտում զբաղվածության հնարավորություններ են ընձեռում: Այդ սաժիլային մարզերում ներկայումս աճեցվող հիմնական մշակաբույսերը լոլիկն ու վարունգն են: Ծրագիրը ուղեցույցներ է մշակելու և սեմինարներ է կազմակերպելու այն դպրոցների, ֆերմերների և տնային տնտեսությունների համար, որոնք պլանավորում են չտաքացվող ջերմոցներում բանջարեղեն արտադրել:

Առողջ սննդի մասին համապատասխան գիտելիքներ և կրթություն չունենալու դեպքում, բազմազան և սննդարար սննդամթերքի հասանելիության և մատչելիության երկարաժամկետ նպատակների իրականացումը հաճախ ձախողվում է: Դպրոցական համայնքային այգիներն այն համապատասխան հարթակն են, որտեղ դպրոցականները սովորում են, թե ինչպես առողջ սնունդ ունենալու համար սննդամթերք արտադրել՝ բարելավելով հողը, պաշտպանելով շրջակա միջավայրը, եկամուտ ստանալու նպատակով սննդամթերք վաճառելով, վալելով այգում աճեցված բերքը և, որը ոչ պակաս կարևոր է, այդ փորձը ուրիշներին փոխանցելով: Պարենի և սննդայնության մասին կրթությունն ազգային կրթական ծրագրում ինտեգրելու նպատակով, տեխնիկական փորձագետների, ուսումնական ծրագրեր կազմողների, ուսուցիչների և այլ շահագրգիռ կողմերի հետ ՊԳԿ-ն անց է կացնելու կարողությունների հզորացման սեմինարներ:

Դրոշատան

Ծրագիրը Դրոշատանում ֆերմերային փոքր տնտեսություններից գյուղատնտեսական արտադրանքի կայուն մատակարարման մի կենտրոնացված մոդել է մշակում՝ Քեմինի շրջանի դպրոցների և սոցիալական այլ հաստատությունների կարիքների բավարարման համար: Լոգիստիկ կենտրոնի ծառայություններից օգտվելու են ընդհանուր առմամբ 29 դպրոց: Տեղական սննդի արտադրողների ու դպրոցական սննդի և սնուցման ծրագրի միջև ավելի ամուր կապը կխթանի տեղական տնտեսության զարգացմանը:

Լոգիստիկ կենտրոնը դպրոցների համար սննդամթերքի գնման և մատակարարման կենտրոնացված մոդելի հիմնական բաղկացուցիչն է: Կենտրոնը հնարավորություն է ընձեռում միրգ, բանջարեղեն, ծու և ձկնեղեն մթերել և դրանք բաշխել, քանի որ այն հազեցած է բոլոր անհրաժեշտ սարքավորումներով, այդ թվում՝ 270 մ² սառեցվող պահեստով, փոխադրամիջոցներով և սննդի անվտանգության և որակի հսկողության / սերտիֆիկացման լաբորատորիայով:

Լոգիստիկ կենտրոնը կխթանի տեղական ֆերմերների կողմից սննդամթերքի արտադրությունը, մի կողմից՝ նրանց համար վաճառքի շուկա տրամադրելու, մյուս կողմից՝ դպրոցական սննդի կազմակերպման համար որակյալ և բազմազան սնունդ գնելու գործում դպրոցներին օժանդակելու միջոցով: Դպրոցներին սննդամթերքի մատակարարման այս մոդելը շատ արդյունավետ է, որը բխում է աճով պայամավորված տնտեսությունից և հնարավորություն է տալիս գնումներ կատարել գյուղմթերքի արտադրությամբ և մատակարարմամբ զբաղվող փոքր տնտեսություններից, մեծ քանակությամբ գնումներ կատարել առավել շահեկան գներով, նվազեցնել տրանսպորտային ծախսերը, և որակի վերահսկողությունը և մոնիտորինգն իրականացնել մեկ վայրում:

Բացի այդ, Լոգիստիկ կենտրոնը կատարում է հետևյալ գործառույթները.

- i) մասնակցում է դպրոցներին պարենի մատակարարման պետական մրցույթներին,
- ii) դպրոցներին ապահովում է տեղական արտադրանքով; iii) գնում և պահեստավորում է տեղական ֆերմերների արտադրանքը; և iv) սննդամթերքի որակի վերահսկողության համար լաբորատոր հարմարություններ է տրամադրում:

Լոգիստիկ կենտրոնից օգտվելու են Չուի մարզի Քեմին շրջանի 29 դպրոցների 1-4 դասարանի աշակերտները: Ըստ հաշվարկի, այս միջամտությունը տարրական դպրոցի 10000-ից մինչև 12000 աշակերտների և շուրջ 50 տեղական փոքր արտադրողների է ընդգրկելու:

Առկա և նախատեսվող ծավալների և, մասնավորապես, գների և որակի վերահսկման շնորհիվ, այդ Լոգիստիկ կենտրոնը կարող է մրցունակ դառնալ դպրոցներին սննդամթերքի մատակարարման համար հայտարարվող պետական մրցույթներում: Այն կապող օղակ կհանդիսանա տեղական գյուղմթերք արտադրողների և դպրոցների միջև: Այս փոխգործակցությունը կնպաստի շրջանի տնտեսության զարգացմանը և դպրոցական սննդի և սնուցման ծրագրերի մշակման գործում հանրության ավելի ակտիվ ներգրավվածությանը:

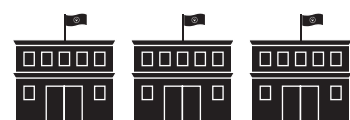
©FAO/Alma Karsymbek

ԼՈԳԻՍՏԻԿ ԿԵՆՏՐՈՆ

Մասնակցություն պետական մրցույթներին

Գնում և պահեստավորում
Տեղական արտադրանքի
մատակարարում դպրոցներին
Որակի լաբորատոր
վերահսկողություն

Սոցիալական պաշտպանության նպատակով, ներառյալ սնուցման հետ առնչվող խնդիրները, պարենային համակարգերի հզորացում. «Նպաստ+»

©FAO/Vyacheslav Oseledko

ՊԳԿ-ի կողմից իրականացված ծրագրերի փորձը հաստատվել է, որ բավարար միջոցներով և հնարավորություններով օժտված լինելու դեպքում աղքատները, անապահով բնակչությունը և խոցելիները, նույնպես, կարող են նպաստել տեղական և ազգային տնտեսական աճին: Նման հնարավորություններ կարող է ընձեռել սոցիալական պաշտպանությունը: Կանխատեսելի, կանոնավոր և ծավալուն սոցիալական աջակցության ծրագրերի (օրինակ՝ դրամական փոխանցումների) առկայությունը կարող է բարելավել պարենային անվտանգությունը, մեծացնել առողջապահության և կրթության մատչելիությունը, ինչպես նաև հանգեցնել արտադրական և տնտեսական ազդեցությունների, խրախուսել գյուղատնտեսության մեջ կատարվող ներդրումները, գյուղատնտեսության մեջ օգտագործվող ապրանքների գնումները, և վարձատրվող աշխատանքից դեպի ֆերմերային ձեռնարկատիրության անցումը:

Այդուհանդերձ, ՊԳԿ-ն նաև ընդունում է, որ, թեև սոցիալական պաշտպանությունը կարևոր սոցիալական և տնտեսական ազդեցությունների է հանգեցնում, սակայն այն, ինքնին, չի կարող մարդկանց հետևողականորեն դուրս բերել աղքատությունից: Դրա համար միասնական մոտեցում է անհրաժեշտ (Սոցիալական պաշտպանություն +):

Սոցիալական պաշտպանություն կամ Նպաստ + ծրագրերը ձգտում են դրամական փոխանցումների և արտադրական գործունեության, արտադրության միջոցների, ակտիվների և / կամ վերապատրաստման և խորհրդատվական ծառայությունների ճկուն համադրություն միջոցով ավելացնել խոցելի տնային տնտեսությունների ապրուստի միջոցները և արտադրական կարողությունները:

Դրդզատան

Դրդզատանի կառավարությունը դիմել է ՊԳԿ-ի աջակցությանը՝ ամենամյա նպաստառու՝ երեխաներ ունեցող անապահով ընտանիքները (ԱՆԱԸ) աղքատության վիճակից դուրս բերելուն ուղղված միջամտությունների փաթեթներով ապահովելու համար այլընտրանքային սոցիալական պայմանագրի պիլոտային նախագիծ կազմելու և իրականացնելու խնդրանքով:

ՊԳԿ-ն առաջարկում է Դրդզատանի կառավարության կողմից ԱՆԱԸ-ի սխեմայի շրջանակներում առկա և ներկայումս գործող կանխիկ դրամական նպաստները լրացնել պոտենցիալ արդյունավետ միջամտությունների տարբերակների մի ցանկով (ընտրված տարածաշրջաններում առկա հնարավորությունների և ներկայիս արժեզրեցման վերլուծության հիման վրա): Այս տարբերակները կազմված կլինեն սնուցման նկատմամբ զգայուն և/կամ կլիմայի նկատմամբ խելացի գյուղատնտեսական միջամտություններից: Երեք տարբերակները կենտրոնացած են հետևյալի վրա. i) տնամերձ այգիներ՝ տնային տնտեսությունների սննդի (սննդակարգի բազմազանության) և ինքնաբավության բարելավման համար, ii) փոքր փաթեթ՝ տնային տնտեսության սննդի (սննդակարգի բազմազանության) ավելացման համար; և iii) տնային տնտեսությունների համար եկամուտների ստացման հնարավորությունների խթանում: Կախված ընտրված տարբերակից,

շահառուները՝ բաց գրունտում վաղ զարնանացանի սերմեր, և փակ գրունտում՝ ուշ աշնանացանի սերմեր պարունակող փաթեթներ կստանան: Բերքատվությունը բարձրացնելու և կլիմայի նկատմամբ խելացի գյուղատնտեսությանը նպաստելու նպատակով տնային տնտեսությունները նաև օրգանական պարարտանյութեր կստանան: Փակ գրունտի մշակման տարբերակն ընտրած տնային տնտեսությունները նաև շարժական թունելային ջերմոցներ (123) կստանան:

Պիլոտային նախագծի բոլոր շահառուները հողագործական և տեխնոլոգիական թեմաներով վերապատրաստման դասընթացներ կանցնեն և սնուցման վերաբերյալ կրթություն կստանան: Շահառուների աշխատանքին կհետևեն նաև Այիլ Օկմոթուն սոցիալական հարցերի մասնագետները և գյուղի ղեկավարությունը:

«Նպաստ+» մոդելի ընդլայման մասին տեղեկացնելու նպատակով ՊԳԿ-ն կաջակցի Ղրղզստանում «Նպաստ+» ծրագրի գործընթացների և օգուտների վերաբերյալ ապացույցների ձեռքբերմանը:

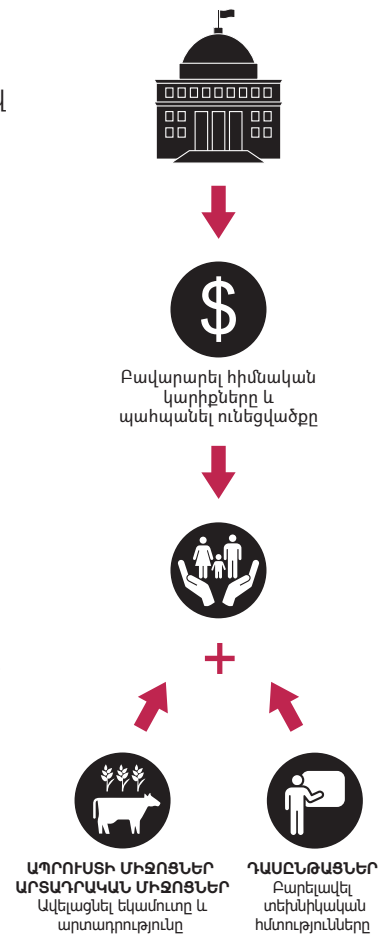
Հայաստան

Հայաստանի կառավարությունը վերանայում է առավել խոցելի խմբերի արդյունավետ ներգրավվածությունը խթանելու իր մոտեցումը: Այս համատեքստում, Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության զբաղվածության գործակալությունը վերակառուցում է իր ընթացիկ ծրագրերը, որոնցով նախատեսվում է աղքատության հաղթահարմանն աջակցելու գործում ավելի լայն ոլորտի մասնակցությունը: ՊԳԿ-ն աջակցում է Հայաստանի կառավարությանը՝ գյուղական շրջաններում ընտանեկան նպաստ ծրագրի շահառուներին աղքատությունից դուրս բերելու ուղիների մի տեսլական մշակելու հարցում, որը, արդյունավետ ներգրավվածությանը և պարենային անվտանգության և սնուցման բարելավմանն օժանդակելու նպատակով ներառում է աստիճանական և կայուն մոտեցում:

Համագործակցելով Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության և Գյուղատնտեսության նախարարության հետ միաժամանակ՝ ծրագիրը վերջիններիս միջև երկխոսություն է ստեղծում՝ համատեղ պիլոտային ծրագիր մշակելու և իրականացնելու համար, որն ինտեգրելու է սոցիալական պաշտպանությունը և գյուղացիական տնտեսությունների շահառուների համար սնուցման նկատմամբ զգայուն գյուղատնտեսությունը: Այդ գործընթացն, ինքնին, միջոլորտային խաչաձև կապեր է հաստատում և նպաստում է ապագա համատեղ ծրագրերի իրագործմանը:

«Նպաստ+» պիլոտային ծրագիրն առաջարկում է ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության կողմից ընտանեկան նպաստ ծրագրի շրջանակներում տրամադրվող առկա և ներկայումս գործող դրամական նպաստները լրացնել արդյունավետ միջամտությունների տարբերակների մի ցանկով, այդ թվում՝ սաճիկների/տնկիկների և ընտանի թռչունների տրամադրում, ինչպես նաև ընտրված մարզի տնային տնտեսությունների ապրուստի միջոցների և հնարավորությունների բնույթից կախված՝ այլ միջոցներ և դասընթացներ: Բացի այդ, այդ տարբերակները կուղեկցվեն սնուցման նկատմամբ զգայուն մի շարք միջամտություններով, ինչպիսիք են՝ սննդամթերքի, սնուցման և գյուղատնտեսության վերաբերյալ կրթությունը:

Սույն պիլոտային ծրագիրը կաջակցի Հայաստանի կառավարությանը՝ գյուղաբնակ կարիքավոր ընտանիքների արդյունավետ ներգրավման իր ռազմավարությունը որոշելու հարցում:

Գյուղատնտեսությանը և ագրոբիզնեսին տրամադրվող դրամաշնորհների համադրման միջոցով ներառական տնտեսության աճի խթանումը Տաջիկստանի Հանրապետությունում

©FAO/Vasily Maximov

Տաջիկստանը աշխատանքային միգրացիայի ամենամեծ ծավալներ ունեցող երկրներից մեկն է տարածաշրջանում, ինչպես նաև՝ դրամական փոխանցումների խոշորագույն ստացողներից մեկը, որոնք հիմնականում ուղարկվում են Ռուսաստանի Դաշնությունից և Ղազախստանից:

Տարվանից կախված, ստացվող անհատական դրամական փոխանցումների ծավալը տատանվում է (ըստ ՀՆԱ-ի %) 20-ից 40 տոկոսի միջակայքում, կամ ավելի շատ, քանի որ դրանք կարող են ընտանիքին ուղարկվել ոչ պաշտոնական խողովակներով, օրինակ՝ միջնորդների, ընկերների կամ ընտանիքի անդամների միջոցով: Դա կարող է երկրում ներդրումների հսկայական աղբյուր հանդիսանալ, սակայն, ցավոք, գյուղական ոլորտում այդ դրամական փոխանցումների ներուժի մի չնչին մասն է շահագործվում: Փաստորեն, դրամական փոխանցումների հոսքերի ճնշող մեծամասնությունը (մինչև 90 տոկոսը) ծախսվում է տեղում՝ առաջնային կարիքները (սնունդ, բնակարան, կրթություն և այլն) հոգալու համար, մինչև դրանց ընդամենը մի աննշան մասն է օգտագործվում խնայողությունների և գյուղական վայրերում ներդրումների վրա: Այդ դրամական փոխանցումները երկրի տնտեսության երկրորդ խոշոր հատվածի՝ սակայն ցածր արտադրողականության պատճառով տառապող՝ գյուղատնտեսության մեջ ներդնել կարող էր զարկ տալ գյուղական զարգացմանը՝ խթանելով պարենային անվտանգությունը և սնուցումը, աշխատատեղերի ստեղծումը և ներառական աճը:

Միգրանտների ցանցերը և վերադարձող միգրանտները կարող են նպաստել հմտությունների, գիտելիքների և տեխնոլոգիայի փոխանցմանը, ինչպես նաև այն ներդրումներին, որոնք խթանում են գյուղատնտեսությունը և գյուղական զարգացումը, այդ թվում՝ տվյալ գյուղական շրջանում զբաղվածության հնարավորությունների մեծացմանը: Նրանց կողմից վաստակած գումարները կարող են մոբիլիզացվել միգրացիայից ծագող ներուժի զարգացման համար, հատկապես գյուղատնտեսության զարգացման միջոցով այն ակտիվորեն օգտագործելով պարենային անվտանգության բարձրացման և աղքատության կրճատման համար: Հետևաբար, դրամական փոխանցումների մոբիլիզացումը կարող է պարենային անվտանգության, սնուցման և աշխատատեղերի ստեղծման վրա բազմապատկիչ ազդեցություն գործել, որը կհանգեցնի ավելի արդյունավետ գյուղատնտեսությանը, արտադրության դիվերսիֆիկացմանը, արժեքի ավելացմանն ու ծառայություններին և ագրոբիզնեսում արժանապատիվ աշխատանքի և զբաղվածության խթանմանը:

Այս պիլոտային նախագիծը նպատակ ունի գյուղատնտեսության զարգացման և, ընդհանրապես, Տաջիկստանի կայուն զարգացման համար մոբիլիզացնել արտագնա աշխատողների և նրանց ընտանիքների մարդկային և ֆինանսական ռեսուրսները:

Այս պիլոտային նախագծի միջոցով ՊԳԿ-ն աջակցում է միգրանտներին և նրանց ընտանիքներին ու համայնքներին՝ պտուղ-բանջարեղենի արտադրության և անասնաբուծական ու ագրոբիզնեսի փոքր և միջին ձրագրեր մշակելուն: Նախագիծը կիրառելու է «1 + 1 մոտեցումը», այսինքն, արտագնա աշխատողի կողմից փոխանցված՝ յուրաքանչյուր ներդրված դոլարին նախագծի միջոցներից կավելացվի լրացուցիչ մեկ դոլար: Բացի այդ, կարողությունների հզորացման ծրագրերը միգրանտ ընտանիքներին հնարավորություն կտան գյուղատնտեսության ոլորտում փոքր և միջին բիզնեսի զարգացման հմտություններ ձեռք բերել:

Նախագիծը մասնակցության հնարավորությունների մասին հայտարարություն է տարածում համայնքում:

Ցանկացողները ներդրումային հակիրճ առաջարկ են ներկայացնում, որը ՊԳԿ-ի և Տաջիկստանի կառավարության կողմից նախնական ստուգում է անցնում: Պիլոտային ծրագրին մասնակցելու իրավունք ձեռք բերելու համար դիմորդները պետք է լինեն միգրանտներ կամ վերադարձողներ, ընտանիքի անդամի կողմից դրամական փոխանցումներ ստացող՝ տնային տնտեսությունը միայնակ վարող կանայք, կամ օրինական արտագաղթելու իրավունք ստացած՝ հարկադիր ետ վերադարձած անձինք: Ինքնակամ և հարկադիր վերադարձողների ներգրավումը կենսականորեն կարևոր է, քանի որ ավելի մեծ քանակությամբ միգրանտներ են ետ վերադառնում իրենց հայրենի երկիրը և, այդ պատճառով, հասարակության մեջ նրանց կայուն վերաինտեգրման համար անհրաժեշտ է զբաղվածության ավելի լայն հնարավորություններ ստեղծել:

Մասնագետները դիմորդներին այնուհետև օգնում են ընդունելի գաղափարները բիզնես պլանների վերածել: Վերահսկիչ հանձնաժողովը գնահատում է վերջնական հայտերը և դրամաշնորհներ է սահմանում, որոնք տրամադրվում են կանխիկ դրամով, մասնավորապես՝ պլաստիկ քարտի միջոցով: Բացի ֆինանսական աջակցությունից, պիլոտային ծրագիրը նաև նախատեսում է կարողությունների զարգացում, որը շահառուներին հնարավորություն է ընձեռում գյուղատնտեսության ոլորտում փոքր և միջին բիզնեսի զարգացման հմտություններ ձեռք բերել: Այդ ծրագրերն առնչվում են կոնկրետ ենթաօլորտի և արժեզրեայի հատվածի այնպիսի տեխնիկական հարցերին, ինչպիսիք են՝ արտադրությունը, վերամշակումը և շուկայավարումը, ինչպես նաև խաչաձև թեմաներին, որոնցից են՝ բիզնես վարելու հմտությունները և ձեռնարկության զարգացումը:

ՊԳԿ-ն մշտադիտարկում է դրամաշնորհների կատարումը և վերջնական տեխնիկական եզրակացություն է կազմում՝ ընդգծելով այն ձեռքբերումները, մարտահրավերներն ու հանձնարարականները, որոնք, այդ պիլոտային ծրագիրը հետագայում ընդլայնելիս, պետք է հաշվի առնվեն կառավարության կողմից:

Պիլոտային ծրագիրն իրականացվում է Տաջիկստանի Հիսոր և Զալոլիդդին Բալխիի շրջաններում՝ Աշխատանքի, միգրացիայի և բնակչության զբաղվածության նախարարության, Գյուղատնտեսության նախարարության, Տնտեսական զարգացման, առևտրի և ֆինանսների նախարարության, Միգրացիայի միջազգային կազմակերպության և ֆերմերների Ազգային ասոցիացիայի հետ համագործակցությամբ:

Ռուսաստանի Դաշնության ֆինանսավորումը

ՊԳԿ - Ռուսաստան համագործակցությունն ընդգրկում է զարգացմանն ուղղված նախաձեռնությունների մի լայն շրջանակ՝ ինչպես տարածաշրջանում և ողջ աշխարհում, այնպես էլ ՊԳԿ-ի աջակցությունը ՌԴ-ում:

ՊԳԿ - ի «Կովկասի և Կենտրոնական Ասիայի ընտրված երկրներում պարենային անվտանգությանը և սնուցմանն ուղղված կարողությունների հզորացում» ծրագիրը (Ռուսաստանի Դաշնության կողմից ֆինանսավորվող) իրականացվում է ճիշտ ժամանակին, որը հնարավորություն կտա բավարար կարողությունների տրամադրման միջոցով՝ ռազմավարական տեսակետից՝ միջնորդելու տարածաշրջանի մարտահրավերների դիմակայմանը և խրախուսելու միջոցառումներին համագործակցությունը, արդյունավետորեն առաջ տանելու և կառավարելու գյուղատնտեսության, սննդի ապահովման, առողջապահության և սոցիալական պաշտպանության ոլորտների միջև կապը:

Գյու ատնտեսության զարգացման տնտեսական բաժին (ESA) ՄԱԿ-ի
Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպություն (FAO) ՀՀ, ք.Երևան,
0010, Կառավարական տուն 3, 124 սենյակ
www.fao.org/in-action/fsn-caucasus-asia

Некоторые права защищены. Лицензия С указанием авторства – Некоммерческая –
С сохранением условий 3.0 Межправительственная организация (CC BY-NC-SA 3.0 IGO)